

УДК 821.161.2-1

DOI: 10.32589/2411-3883.22.2025.359652

Наталія Поліщук

письменниця, членкиня НСПУ,
докторантка факультету філології
Університету Саламанки (USAL)

<https://orcid.org/0009-0006-3912-1995>

prawa@ukr.net

ТЕМА ПОВЕРНЕННЯ Й МОТИВ РІДНОГО ДОМУ В ІСПАНОМОВНОМУ ОПОВІДАННІ «EL TREN A CASA» («ПОТЯГ ДОДОМУ») КАТЕРИНИ ФРІАС

Анотація. У статті аналізується тема повернення та мотив рідного дому в іспаномовному оповіданні «El tren a casa» («Потяг додому») сучасної української письменниці Катерини Фріас зі збірки «Tras las cortinas azules y amarillas» («За синіми і жовтими гардинами»). Звернено увагу на символіку образів поїзда, вікна та простору дороги як метафор внутрішнього руху, пошуку ідентичності й відновлення зв'язку з батьківщиною. Особливу увагу приділено художньому осмисленню досвіду еміграції, феномену «застиглого часу» та співвідношенню особистої й колективної пам'яті в умовах війни. Показано, що Катерина Фріас вибудовує образ дому як духовного центру, місця пам'яті та сили, де поєднуються любов, надія і гуманізм. Оповідання «Потяг додому» постає символом повернення не лише географічного, а й екзистенційного – як віднайдіння сенсу життя через допомогу іншим і збереження власної ідентичності.

Ключові слова: Катерина Фріас; мотив рідного дому; еміграція; ідентичність; література сучасної української діаспори в Іспанії.

Nataliya Polishchuk

writer, member of the National Union of Writers of Ukraine,
PhD student, Department of Philology,
University of Salamanca (USAL)

<https://orcid.org/0009-0006-3912-1995>

prawa@ukr.net

THE THEME OF RETURN AND THE MOTIF OF HOMECOMING IN KATERYNA FRIAS' SHORT STORY «EL TREN A CASA»

Abstract. The article analyzes the theme of return and the motif of home in the Spanish-language short story “El tren a casa” (“The Train Home”) by contemporary Ukrainian writer Kateryna Frias, included in the collection “Tras las cortinas azules y amarillas” (“Behind the Blue and Yellow Curtains”). Attention is focused on the symbolism of the train, the window, and the road as metaphors of inner movement, the search for identity, and the restoration of the connection with the homeland. Special emphasis is placed on the artistic interpretation of the emigration experience, the phenomenon of “frozen time,” and the correlation between personal and collective memory in the context of war. It is shown that Kateryna Frias constructs the image of home as a spiritual center, a place of memory and strength where love, hope, and humanism intertwine. The short story “The Train Home” emerges as a symbol of return that is not only geographical, but also existential – a rediscovery of life’s meaning through helping others and preserving one’s identity.

Keywords: Kateryna Frias; motif of home; emigration; identity; literature of the contemporary Ukrainian diaspora in Spain.

У 2025 році в іспанському видавництві «Альфар» світ побачила книга сучасної молоді української письменниці Катерини Фріас «Tras las cortinas azules y amarillas» («За синіми і жовтими гардинами»), написана іспанською мовою. Це збірка оповідань, яка порушує, зокре-

ма, теми мови, еміграції, пошуку ідентичності, культурної та історичної пам'яті. За здавалося б, на перший погляд побутовими історіями розкривається емоційна й рефлексивна проза, у якій наявне глибоке осмислення людської стійкості в час війни. Книга того ж року була

презентована на Мадридському книжковому ярмарку та для широкого кола українських й іспанських читачів.

Катерина Фріас народилася в Луганську, навчалася в Києві, а згодом проживала в Німеччині. Зрештою оселилася в Іспанії, де перемогла в одному з іспанських літературних конкурсів. Вона – поліглотка, адже володіє українською, німецькою, англійською та іспанською мовами. Збірка «За синіми і жовтими гардинами» – дебютна в доробку письменниці, однак знакова, адже, як зізнається сама Катерина, вона здолала довгий шлях до її написання та є особливо важливою для неї. Це той згусток енергії та бажання висловитися, яке відчувається вже з перших сторінок. Більше того, діаспорного тексту, такі видання є дуже важливими, адже більше розкривають світу Україну. Збірка не є перекладом, а складається з десяти оригінальних оповідань, у яких біль і сльози, переплітаються з надією і внутрішньою силою.

Нашу увагу привернуло оповідання «Потяг додому». Уже в самій назві слова «дім» та «поїзд» окреслюють головну тему повернення. Зокрема, образ поїзда тут – це ще й символ руху. У творі віддзеркалено й тему пошуку сенсу життя. Відтак потяг мчить, як і життя, але для головної героїні, яка повертається в Україну, лікарки-фізіотерапевтки Надії, цей рух супроводжується медитативним зануренням у власні спогади й загальний ритм контрастує з внутрішнім монологом персонажа, дійсно нагадуючи статичний стан людини, яка сидить у потязі, що проминає все нові й нові пейзажі: «*El tiempo en el tren siempre era algo especial, como si pasara volando y, al mismo tiempo, se detuviera. Era como si estuviera atrapada en algún lugar intermedio para ese único día, entre el futuro y el pasado*» (Frias, 2025, p. 35) («Час у поїзді завжди був чимось особливим, ніби пролітав і водночас зупинявся. Ніби я на той єдиний день застрягла десь посередині, між майбутнім і минулим»).

Також цей уривок виразно ілюструє відчуття «застиглого» часу, яке знайоме багатьом мігрантам. І справді, в еміграції особистий час розходиться з колективним – людина намагається адаптуватися до нової реальності, тоді як зв'язок із батьківщиною послаблюється. Отже, час ззовні минає, змінюється, але особистий час людини тече по-своєму, наповнюючись подіями, емоціями та іншим змістом. Це одна з про-

блем, яку висвітлює емігрантська література. Розлам у часі також пов'язаний і з простором. В еміграції людина намагається ніби наздогнати нову реальність, збагнути її явища, вписатися в суспільні процеси, у той час як рідна країна продовжує рухатись власною траєкторією. Людина вже не «тримає руку на пульсі», перебуваючи поза інформаційним та культурним полем рідного дому. Відтак час розділяється для неї на етапи життя. Для багатьох українських переселенців такий новий етап – це час війни та час приїзду та роки в Іспанії.

Надія згадує: «*Pensó en su etapa como joven universitaria, cuando a menudo tomaba el tren desde su hogar en el este de Ucrania hacia la capital, donde se ubicaba la universidad*» («Вона згадала свої студентські роки, коли часто їздила поїздом зі свого дому на сході України до столиці, де розташовувався університет»). Часова паралель: молода героїня мчить поїздом зі Сходу України до Києва. У цьому проступає й автобіографічний мотив – Катерина Фріас також навчалась у Києві і за цим текстом та багатьма іншими ми ніби читаємо метаісторію письменниці. Географія оповідання охоплює Україну (схід і столицю), Польщу (через яку Надія повертається додому), Німеччину (в контексті Другої світової війни), Іспанію (а саме місто Аліканте, де є велика українська діаспора та яке загадується, як одне з останніх місць проживання героїні).

Авторка намагається уникати жорсткої критики війни чи надто емоційного засудження агресора, проте це відчувається на рівні настрою, наслідків і травм, які принесла війна, а глибина переживань створюється і передається через контрасти, що є також характерним для стилю Катерини Фріас. Наприклад: «*Qué apacible y tranquilizador se ve este paisaje, pensó. Al otro lado de la frontera, en su país de origen, lo más seguro es que la misma escena no le transmitiese esta sensación de paz*» (Frias, 2025, p. 35) («Який мирний і заспокійливий вигляд має цей пейзаж, подумала вона. По той бік кордону, у її рідній країні, найімовірніше, та сама сцена не викликала б у неї такого відчуття спокою»). Пейзажі в творах письменниці – не лише фон, а частина внутрішнього стану героїв. Катерина вдало використовує їх як короткі ремарки, які надають тексту метафоричної амортизації, готуючи читача до складніших фрагментів. Таким чином

іспаномовна аудиторія дізнається, що відчують українці, які асоціації у них викликають певні місця чи краєвиди.

У творі йдеться також про Другу світову війну, після якої було сформовано новий світовий порядок і кордони. І саме цей лад нині знову порушений – війна повернулася у Європу та руйнує людські життя: *«Estos cambios llevaron al desplazamiento de miles de personas que se vieron obligadas a abandonar sus hogares para siempre. De un modo similar, pero sin tener el beneficio de nuevos territorios, el vecino oriental (el mismo que entonces), apoyándose en su poder militar intentaba hoy sustraer partes de su país, Ucrania, dejando vidas destrozadas y hogares muertos. Ella, igual que sus muchos paisanos, tuvo que marcharse en busca de un nuevo destino donde echar sus raíces. Su vida, como la de otros, sufrió un antes y después en el invierno de 2022»* (Frias, 2025, p.36) (*«Ці зміни призвели до переміщення тисяч людей, які були змушені назавжди покинути свої домівки. Так само, але без можливості отримати нові території, східний сусід (той самий, що й тоді), спираючись на свою військову міць, сьогодні намагався відібрати частину її країни, України, залишаючи після себе зруйновані життя і порожні домівки. Вона, як і багато її співвітчизників, мусила виїхати в пошуках нового місця, де можна було б пустити коріння. Її життя, як і життя інших, зазнало кардинальних змін взимку 2022 року»*).

Також в оповіданні не випадково з'являється символічний образ вікна, крізь яке дивиться героїня. Конкретно – це вікно поїзда з осінніми польськими пейзажами на під'їзді до України. Але за ними відкривається набагато більше. Це внутрішнє «вікно» пам'яті. Як і, до речі, в інших текстах Катерини Фріас. Наприклад, в оповіданні *«La noche de la tormenta»* («Ніч бурі») образ вікна з'являється щонайменше двічі: коли Таня чекає Марину в кав'ярні і коли Марина їде в машині, дивлячись крізь вікно: *«Con una mirada ausente, Marina observaba los edificios grises que pasaban detrás de la ventana del coche, mientras su madre conducía»* (Frias, 2025, p. 46). (*«З відсутнім поглядом Марина спостерігала за сірими будівлями, що пролітали за вікном автомобіля, поки її мати керувала машиною»*). Тут образ вікна – це межа між внутрішнім і зовнішнім, спогляданням і дією, минулим і теперішнім. У тексті *«Almas inquietas»* («Неспокійні

душі») – легкий порив вітру з вікна здуває папери Дениса; також він чекає Наталію саме біля вікна у кафе. Й повторюваність цього мотиву в різних творах робить його структуротворчим елементом і візуальною опорою, що формує єдність збірки та індивідуальний почерк. Доповненням виступає образ жовто-блакитних гардин, як символ української ідентичності!

Незважаючи на складність тем, тон оповідання залишається світлим. Повернення додому не є актом відчаю, а проявом надії. Тому ім'я головної героїні – Надія. Авторка ніби підкреслює, що в часи війни повернення може бути вчинком, сповненим сенсу, сміливості й людяності. Що ж змушує Надію їхати додому, ігноруючи загрозу для життя? І відповідь на це питання поступово розкривається через вибір головної героїні, її монологи і діалоги, які вміщені в тексті. Таким чином, оповідання *«El tren a casa»* є своєрідною метафорою відновлення зв'язку з батьківщиною.

Мотив рідного дому – це метамотив у творах Катерини Фріас, що відображає емоційний зв'язок з місцем, де зростали герої, включає почуття туги, любові до рідного краю, а також іноді роздуми про втрачені можливості або зміни, що відбулися. Він проявляється через описи природи, сімейних традицій, згадки про те, як місце народження впливає на формування особистості. Крім того, як бачимо, в збірці він також пов'язаний з темами ідентичності й пошуку себе. Мотив рідного дому в емігрантській літературі є одним із головних, що дозволяє митцям виражати свої емоції та міркування про важливі аспекти людського досвіду.

Які ж виклики в еміграції очікували головну героїню? Як сама зазначає, вона вже мала досвід життя за кордоном, тому причиною повернення було не почуття ностальгії, що часто супроводжує мігрантів або невдачі в процесі адаптації. Навпаки, Надія чудово володіє кількома мовами (як і письменниця), легко вбирає нові звички та знає, що таке починати з нуля і що таке сум за рідним краєм, який іноді нагадує про себе знайомими образами. Катерина описує цей стан надзвичайно точно: *«Y aunque se sentía fuerte tras haber superado este reto, extrañaba su hogar de una manera muy peculiar. Cada día, en momentos específicos, le aparecían imágenes de los lugares cotidianos en su mente: el patio de su casa, la cafetería en la calle de abajo, donde solía tomar*

un café por la mañana, el mercado del centro, donde compraba la fruta los domingos, y muchos otros lugares habituales». («І хоча вона відчувала себе сильнішою після подолання цього виклику, усе ж вона дуже сумувала за своїм домом. Щодня, в певні моменти, в її голові з'являлися образи звичних місць: двір її будинку, кав'ярня на вулиці внизу, де вона зазвичай пила каву вранці, ринок у центрі, де вона купувала фрукти по неділях, та багато інших звичних місць»). Здавалося б, цих звичайних, повсякденних речей не бракує і в інших країнах, але лише в рідному контексті вони набувають значення «свого», особисто пережитого. Далі авторка продовжує: «*Al principio, estas imágenes le venían a la cabeza con mucha frecuencia, pero con el tiempo se fueron apaciguando. Lo que temía era que un día desaparecieran para siempre. Quizás fue la razón por la cual decidió emprender esta aventura*» (стор. 36) («Спочатку ці образи спадали їй на думку дуже часто, але з часом вони стали зникати. Вона боялася, що одного дня вони зникнуть назавжди. Можливо, саме тому вона вирішила погодитися на цю пригоду»). Страх – забути власний дім, дитинство, втратити пам'ять про знайоме – глибоко людський. Забуття тут дорівнює зникненню, неіснуванню, це втрата себе, свого минулого та ідентичності. І саме тут ми отримуємо чітку відповідь на питання про мотивацію героїні: «*...ella volvía a su país para ayudar. Sentía que podía contribuir con sus habilidades a algo tangible, que su vida podía adquirir un significado mayor*» («...вона повернулася до своєї країни, щоб допомогти. Вона відчувала, що може своїми здібностями зробити щось конкретне, що її життя може набутися більшого сенсу»). Катерина вкотре підносить розповідь до рівня загальнолюдських цінностей: допомога ближньому, відчуття місії, наповненість життя вищим змістом – це універсальні мотиви, які можуть бути зрозумілими та близькими широкій аудиторії.

У творі згадується ще одна важлива локація – іспанське місто Аліканте, де зосереджена велика українська громада. Також за цим фрагментом проступає її опис, наприклад, як представники діаспори намагаються будувати своє нове життя за кордоном і навіть відкривати маленький бізнес. Тут діє українська асоціація, є український дім та жіночий клуб, реалізуються інші ініціативи. «*Una cosa es dar masajes terapéuticos en su pequeño estudio de fisioterapia*

alquilado en las afueras de Alicante, y otra muy distinta ayudar a los veteranos de guerra a ponerse en pie, aunque para muchos significara algo más metafórico que real» (Frias, 2025, p. 37) («Одне діло робити терапевтичний масаж у своїй маленькій орендованій фізіотерапевтичній клініці на околиці Аліканте, а зовсім інше – допомагати ветеранам війни стати на ноги, хоча для багатьох це було не метафоричним, а реальним»). Фраза «ponerse en pie» набуває буквального значення – це вже не метафора, а жорстка реальність. Як зазначено далі: «*ayudarles a apreciar la vida que para muchos nunca sería como antes*» («Допомогти їм цінувати життя, яке для багатьох ніколи не буде таким, як раніше»). Текст дає можливість збагнути, що цінність життя та вміння його прожити – найважливіші.

Інтонація оповідання змінюється, коли з'являється діалог, настрій головної героїні стає рішучішим. Натрапляємо на кириличне письмо й характерне українське вітання: «Привіт!», виділене курсивом із поясненням внизу: «*Hola! – en ucraniano*». Отже, тема повернення тут транслюється і на рівні мови. Разом із тим твори Катерини Фріас стають дедалі багатшими стилістично – з'являється більше іспанських виразів, лексики, що урізноманітнює текст художньо й культурно.

А далі йде перелік українських імен і прізвищ пацієнтів, кожен із яких потребує допомоги. І за кожною такою історією – біль і війна: молоді воїни чи навіть діти, а саме восьмирічна дівчинка, що потребує протезування ноги та відновлення, тож подано короткі факти й медичні рекомендації. Емоційні реакції Надії та її колеги й помічниці Наталії в цей час – це сльози, співчуття, водночас намагання триматися й передати іншим свою впевненість та надію на краще, на повернення до мирного життя й одужання. Отже, з тональності оповіді стає зрозуміло, що це повернення після років еміграції є остаточним.

Завершальним і сильним акордом звучить твердження, пройняте гуманізмом: «*Pero estamos donde nos necesitan y donde podemos ayudar. Somos afortunadas, ¿no te parece?*» («Але ми там, де нас потребують і де ми можемо допомогти. Нам пощастило, чи не так?») Це риторичне питання закликає до роздумів, що таке щастя та чи можливе воно за цих умов? Щастя, переконує авторка, бути там, де ти потрібен,

бути корисним, знати, що ти реалізуєш свою місію, ти – вдома, та не лише повернувся до свого коріння, а й допомагаєш повертатися до нормального життя іншим. Це та духовна сила, яка перемагає обставини й наповнює оповідання. Дім – там, де тебе чекають...

Конфлікт інтересів

Автор не має потенційного конфлікту інтересів, який би міг вплинути на рішення про опублікування цієї статті.

Використання штучного інтелекту

Штучний інтелект у дослідженні не застосовано.

ЛІТЕРАТУРА

- Frias, K. (2025). *Tras las cortinas azules y amarillas*. Sevilla: Editorial Alfar.
- Павлишин, М. (2020). «Українська література і проблема ідентичності у глобальному контексті». *Сучасність*, 3(67), 45–58.
- Smith, A., & Pavlenko, A. (2022). *Migration, Memory, and Identity in Contemporary Ukrainian Literature*. London: Routledge.

Сливинський, О. (2023). «Мова і дім: пошук себе у просторі війни». *Критика*, 12(2), 25–31.

Pronkevich, O. (2020). *The Ukrainian theme in the Spanish language literary studies of the diaspora. Philological Treatises (Filolohichni traktaty)*, 12(1), 90–101.

[https://doi.org/10.21272/Ftrk.2020.12\(1\)-9](https://doi.org/10.21272/Ftrk.2020.12(1)-9)

REFERENCES

- Frias, K. (2025). *Tras las cortinas azules y amarillas*. Sevilla: Editorial Alfar.
- Pavlyshyn, M. (2020). «Ukrainska literatura i problema identychnosti u hlobalnomu konteksti». *Suchasnist*, 3(67), 45–58.
- Smith, A., & Pavlenko, A. (2022). *Migration, Memory, and Identity in Contemporary Ukrainian Literature*. London: Routledge.
- Slyvynskyi, O. (2023). «Mova i dim: poshuk sebe u prostori viiny». *Krytyka*, 12(2), 25 – 31.
- Pronkevich, O. (2020). *The Ukrainian theme in the Spanish language literary studies of the diaspora. Philological Treatises (Filolohichni traktaty)*, 12(1), 90 – 101.
- [https://doi.org/10.21272/Ftrk.2020.12\(1\)-9](https://doi.org/10.21272/Ftrk.2020.12(1)-9)

